

■■■ NYOLCVANÖT ÉVES A NEMZET SZÍNÉSZE, BESSENYEI FERENC ■

Hódmezővásárhelyen született 1919. február 10-én. A pályakezdés első, sokat ígérő lépéseit Szegeden teszi meg. Az alig húszéves fiatalember 1940-ben kerül Kardos Géza ottani színtársulatához. A szegedi társulat két kiváló színész-rendezője, Zách János és Horváth Jenő hamar rádöbbennek arra, hogy őstehetséggel van dolguk. Elhalmozzák színészi feladatokkal, amelyeket a hódmezővásárhelyi fiatalember meglepő rátermettséggel, valami különös, igen erőteljes belső energiával sorra meg is old.

Két év után Bessenyei Ferenc elköszön Szegedtől, és a Miskolci Nemzeti Színházhoz kerül. Ott sem marad sokáig. 1945-ben már a Budai Színházban találjuk, majd a pécsi és a szegedi Nemzeti Színház produkcióiban lép a közönség elé. 1950-ben a budapesti Nemzeti Színházhoz szerződik, és némi megszakításokkal a mai napig hűséges maradt a nemzet legrangosabb színházához: 1981-ben történt nyugdíjaztatásáig annak rendes tagja, utána pedig a Nemzeti Színház örökös tagja.

Bessenyei Ferencnek a Nemzeti Színház iránti elkötelezettsége messzemenően meghatározta színészi ars poeticáját. Tarján Tamás neves színházi esztéta jegyezte meg egy helyen: „Bessenyei Ferenc esetében nem csupán egy megkülönböztetett helyzetű társulathoz való tartozást jelentett a nemzeti színházi szerződés. Ha az informatív értéken túlmenően van valóságos tartalma ennek a jelzős szerkezetnek, akkor Bessenyeiről feltétlenül elmondható, hogy ő nemzeti színházi színész. Az intézmény nevében viseli szellemét, s Bessenyei valóban a nemzeti kultúra, a magyar dráma, a magyar nyelv és a magyar nézőhöz közel hozott klasszikus világirodalom szolgálatára tette föl életét!”

Bessenyei Ferenc színpadra álmódott alakjait a teljesség igényével most számba venni lehetetlenség volna, ezért csak néhány általa megformált, emlékezetes színpadi alakítását említjük meg. Mindenekelőtt Németh László darabjaira gondolok. Bessenyei Ferenc ugyanis Németh alakjainak nemcsak a leghívebb, hanem a leghitelesebb tolmácsolója volt. A nagy író hősei: Galilei, Görgey, Colbert és Széchenyi Bessenyei Ferenc értelmezésében, megformálásában hús-vér emberként jelentek meg a színpadon, és egyszerű, de valami mélyről jövő csodálatos hittel mutatták a nézőknek, hogy merre kell keresniük életük igazságát. Természetesen Illyés Gyula színpadi hőseit is döbbenetes módon szólaltatta meg Bessenyei Ferenc. Gondoljunk csak a *Fáklyaláng* Kossuthjára vagy a másik Illyés-drámának, a *Dózsa Györgynek* a címszerepére! Aztán persze a nagy klasszikusok művei sem kerülték meg. Elsősorban a magyar drámairodalom két

remekére, Madách Imrének *Az ember tragédiája* és Katona Józsefnek a *Bánk bán* című művére gondolok. Két különböző szerep: Ádám és Bánk bán, két színészi bravúr. Aztán volt Bessenyei Ferenc Gorkij-hős és Molière-figura, és játszott, játszott még kimondhatatlanul sok előadásban.

Külön meg szeretném említeni Eörsi István *Tragédia magyar nyelven Szophoklész Antigonéjából* című művét. Ebben az előadásban ugyanis Kreón szerepében láthattuk Bessenyei Ferencet. Láthattuk – mondom –, mert a budapesti Nemzeti Színház ezzel a darabbal vendégszerepelt itt, a Vajdaságban 1990 novemberében, és láthattuk a nagy művészt négy évvel később Újvidéken, Szigligeti Ede *Liliomfi* című zenés vígjátékában, merthogy a Nemzeti Színházat, az olyan nagy művészt, mint amilyen Bessenyei Ferenc, nem akadályozta meg az itteni, akkor már valóban kilátástalannak tűnő helyzet abban, hogy itt legyen, velünk legyen!

A színpadi megmutatkozások mellett a filmszerepek is megkeresték. A *Láz*, a *Dúvad*, az *Egy magyar nábob*, az *Ítélet*, a *Föltámadott a tenger*, a *Pacsirta*, a *Kőszívű ember fiai*, az *Egri csillagok* című filmekben láthattuk a színészióriást.

Bessenyei Ferenc, a kétszeres Kossuth-díjas, kiváló és érdemes művész néhány évvel ezelőtt megkapta a Nemzet Színésze díjat. Ez a rangos elismerés azokat a nagynevű színművészeket illeti meg, akik negyven esztendő teltével a pályán, abból húsz évadot pedig a Nemzeti Színházban. Bessenyei Ferenc életének meghatározó részét töltötte el a Nemzeti színpadán. Az intézmény iránti elkötelezettségét sohasem hallgatta el. Annak létjogosultságáért nemegyszer szó t emelt. Egy jó néhány évvel ezelőtti interjúban hangsúlyozta: „A Nemzeti Színházhoz nemzet kell! Nemzeti múlt, nemzeti kultúra, a nemzeti hagyományok tiszteletben tartása. Ezt előbb tudomásul kellene venni, és aztán visszafelé kérdezni. A Nemzeti Színháznak úgy kellene működnie, mint egy olyan múzeumnak, ahol az emberi szellem legnagyobb alkotásai vannak jelen!”

Fanatikus hittel vallotta mindig, hogy a Nemzeti Színház a magyarság rangos és megbecsült intézménye kell, hogy legyen, olyan szellemi otthona, amelyben a humánus, a nemes nemzeti és egyetemes emberi értékek határozzák meg legrangosabb színházunk jellegét, működését.

Bessenyei Ferenc féltette, félti a színházat. Úgy gondolja, úgy érzi, hogy az ebben a mi megbolydult világunkban elveszti emberformáló erejét. Sokszor nyilatkozott, sokszor megfogalmazta

■■■

jogosnak vélt kétségeit ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Idézem most néhány mondatát, idézem, mert nemcsak elgondolkodtatnak, hanem figyelmeztetnek is: „Ha erkölcs nincs, ha szépség nincs, ha nincs összetartó szellemi erő, kinek lesz fontos a tervezés, kinek lesz szép a csillagok járása, s kinek az érdekében számol a matematikus? A színház abban segít dönteni, amiben a matematika nem tud. Hogy szabad-e ember alatti módon élni, vagy nem szabad. A színháznak a közös gondolkodás boldogságát kellene megteremtenie az országban, mert ez a közösség művészete. És elvileg meg is tudná teremteni, ha jól működne.”

A nyolcvanöt éves Bessenyei Ferenc kétségkívül az egyik legnagyobb alakja a magyar színjátszásnak. Színészi pályája, emberi és művészi magatartása előtt tisztelettel hajtunk fejet, és köszöntjük innen a végekről őszinte ragaszkodással, megbecsüléssel, kívánva neki még hosszú, embermelegségű és tiszta szép életet!

Hét Nap, 2004. február 11. 17.

■■■